

В. Воскобойнікова

“STABAT MATER” ФРАНТИШЕКА ТУМИ: ЗУСТРІЧ ДВОХ ЕПОХ

V. Voskoboynikova

“STABAT MATER” BY FRANTIŠEK TUMA: MEETING OF TWO ERAS

“Stabat Mater dolorosa” (Стояла Мати скорбна) — середньовічний латинський гімн, що був покладений на музику сотнями композиторів різних епох та країн світу. Одним із цікавих взірців цього жанру є “Stabat Mater” чеського композитора Франтішека Ігнаца Антоніна Туми (1704–1774). Це один з п’яти і останній з написаних на цей текст автором творів. Він, як і багато іншої музики цього композитора, довгий час був невідомим для виконавців, залишаючись похованим у нотній колекції абатства Оттобойрен (Ottobeuren Abbey) в Німеччині.

Франтішек Тума народився в Чехії, але більшу частину свого життя прожив у Відні, де він служив музичним директором та органістом у Франца Фердинанда Кінського, потім у вдови імператора Карла VI. Композитор, що жив і творив на стику двох епох — бароко та класицизму — писав переважно в жанрах духовної музики. В його творчому доробку налічується близько 65 мес, 29 псалмів та, як вже було сказано вище, п’ять “Stabat Mater”. Характер його духовної музики здебільшого медитативний, прикладний, тобто написаний для богослужіння з дотриманням вимог та канонів церкви. У своїх творах Ф. Тума чітко дотримується правил барокової композиції, зокрема фуги, написанню якої він навчався у відомого майстра класичного контрапункту Дж. Ж. Фукса.

Але, наслідуючи вимогам нового часу, композитор намагається уникати барокового пафосу, у його творах можна відчути романтичні передчуття, а також побачити в його численних сюїтах, партитах, сонатах та симфоніях симетричну та періодичну будову частин, що більш притаманна класичному стилю письма.

“Stabat Mater” соль мінор написаний для чотириголосного хору у супроводі генерал-басу приблизно 1750 року. Існує декілька версій партитури. Перший варіант складається з 9 частин для мішаного хору із супроводом так званого нумерованого басу (це такий спосіб реалізації гармонічної структури композиції, за яким інструмент або група інструментів грає басову лінію і імпровізує гармонію над нею відповідно до числових даних композитора). Другий, датований пізніше, налічує 11 частин за рахунок виокремлення декількох епізодів в окремі номери, що співаються групою солістів. Супровід цього варіанту партитури має повну версію оркестровки для органа та струнно-смічкових інструментів.

Як бачимо з таблиці нижче, автор здебільшого використовує мінорні тональності, витримуючи скорбний характер тексту. Єдина мажорна тональність використовується в п’ятій частині, у якій прославляється Божа Матір та йдеться про прагнення людини досягти найвищої любові до Бога.

Темп та характер музики також дуже тонко зображає текст гімну. Найбільш значимі строки, такі як “Вона бачить милого Сина, що помирає у відчаї, коли Він віддає духа” або “Зроби, щоб душі була дарована райська слава”, виокремлюються в самостійні розділи, що написані у формі фуги чи фугато.

Частина	Тональність	Темп	Строфи гімну
1. Stabat Mater dolorosa	g-moll	Adagio	1–2
		Andante	Остання фраза (простромив меч).
О quam tristis et afflicta	d-moll	Adagio	3–4
3. Quis est homo	d-moll	Andante	5–6
4. Pro peccatis suae gentis	g-moll	Vivace	7
	f-moll	Adagio	8
	c-moll	Andante	
5. Eia mater, fons amoris	Es-dur	Larghetto	9–10
6. Sancta Mater, istud agas	c-moll	Un poco adagio	11–12
7. Fac me tecum pie flere	f-moll	Andante	13–14
8. Virgo virginum praeclara	c-moll	Tempo giusto	15–18
9. Christe, cum sit hic exire	f-moll	Adagio	19–20
	g-moll	Andante фуга	20 строфа, останні рядки Зроби, щоб душі була дарована Райська слава. Амінь!

Таким чином, Франтішек Тума, використовуючи бароковий тип формотворення та поєднуючи його з класичною мелодикою та гармонією, створює своє власне бачення канонічного католицького тексту “Stabat Mater”.

К. Донцова-Пушенко

ПРИНЦИПИ ЗМІСТОУТВОРЕННЯ ХОРОВОЇ САТИРИ І. ГАЙДЕНКА НА ПОЕЗІЮ Г. СКОВОРОДИ «ВСЯКОМУ ГОРОДУ...»

К. Dontsova-Pushenko

PRINCIPLES OF CONTENT FORMATION IN THE CHORAL SATIRE BY I. HAIDENKO ON THE POETRY OF H. SKOVORODA “EVERY CITY HAS ITS...”

Десятою в збірці «Сад Божественних пісень» Г. Сковороди є пісня «Всякому городу...», яка була написана у 1757–1782 рр. Пісня «Всякому городу...» вперше була використана у п'єсі І. Котляревського «Наталка Полтавка». У даний час нашого буття цей хор є класичним зразком соціальної сатири в літературі. Композитор І. Гайденко, як і філософ Г. Сковорода, сатиричності досягає завдяки протиставленням: небесного — земному, високого — низькому, красивого — страшному.

Г. Сковорода яскраво ілюструє бароковий стиль і вислови. Кожна строфа (шестирядкова) вказує на вади суспільства, та протиставляє всім мінусам суспільного життя — чисту совість і ясний розум. Сатирично викривається у творі, та передусім засуджується лад суспільства, який є без розуму та честі. Треба зазначити, що вірш Г. Сковороди відтворює найхарактерніші прояви сучасності.

Хорова сатира І. Гайденка «Всякому городу нрав і права...» — це приклад сучасної інтонації, гармонії, повного психологічного злиття музики з віршом. У хорі ми бачимо сарказм, іронію та критику суспільного буття останньої третини XVIII ст., духовних, людських «різнопуть», безглуздість (нерозумність) мирського меркантильного існування, яке будь-якої миті може обірвати «замашная коса» «смерті страшної».